

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

**Божою Милістю і Святого Апостольського
Римського Престолу Благословенням**

Митрополит Архієпископ Галицький і Львівський,

Єпископ Кам'янецький

ДУХОВЕНСТВУ Й ВІРНИМ

Мир о Господі і благословенство

„НЕ УБИЙ”.

Христова Церква не перестає пригадувати вірним їхні християнські обов'язки, а між ними перше місце займає обов'язок заховувати Божі заповіді. Бувають однак часи, в яких суспільність особливим способом потребує, щоб вірним той обов'язок торжественно і усильно пригадати. По нашому глибокому переконанні настали саме такі часи, — часи, в яких люди забувають на Божий закон, в яких множаться гріхи, сповнювані прилюдно і голосно без достаточного спротиву зі сторони християн. Таке потопання святости Божого закону, таке заперечування Всеб. Богові належної Йому чести, що в першу чергу полягає на послуші для Його пресвятої волі, є великим нещастям для людей і великою небезпекою. Бо за потопанням Божого закону може наступити й наступав Божя кара, — найбільше зло і нещастя для людства.

Спостерігаючи і поміж вірними Богом поручених нам Епархій прояви такого відступлення від Божого закону, зі страху про вічне і дочасне добро дорогого нам народу, ми не перестаємо шукати успішних орудників, щоб народові засвідно пригадувати його обов'язки супроти Бога. В тій то цілі ми предложили скликаному нами АЕп. Соборові, як предмет нарад і рішень, цілий ряд декретів про Божий закон. АЕп. Собор з 1941. р. радив над трьома першими Божими заповідями і над деякими предметами, що відносяться до четвертої заповіді. АЕп. Собор з 1942. р., продовжуючи працю, почату в 1941. р. в шістьох торжественних сесіях, які досі відбулися, ухвалив цілий ряд правил, що відносяться до четвертої Б. заповіді. Праці Собору поступали висеред поволішними кроками, ніж ми цього бажали. Бо від початку наміром нашим було особливу вагу соборових рішень покласти на заховування п'ятої заповіді. Очікуючи хвили, в якій логічним порядком предмету дійдемо до обговорювання п'ятої заповіді,

ми вже від року кілька разів в коротких посланнях звертали увагу Всеч. Духовенства і дорогого нам народу на превелику вагу заховування святого закону любови ближнього і на крайню суспільну і всенародну небезпеку переступлення п'ятої заповіді: „Не убий“!

На приготівних сесіях А.Ен. Собору в днях 26. XI. і 3. XII. ц. р. відчитані були наші декрети в тому предметі і обі приготівні сесії нараджувалися над правилами, якими можна би і треба класти натиск на заховування тієї заповіді. Ті дві приготівні сесії Собору ухвалили пропонувати до ухвалення в торжественній сесії, яка має відбутися 10. XII. ц. р., частину правил в предметі наших декретів. Однак ті правила далеко ще не вичерпують переважного предмету. Тому то рівнялися ми одним торжественним посланням відізнатися до Всеч. Духовенства і христ. народу наших Епархій, щоби тим сповнити перед Всев. Богом наш страшний обов'язок душпастиря і проповідника Євангелія і перед небом та землею перестерегти наших вірних перед злом, що в останніх часах жахливим способом шириться між ними, і упавших в гріх чоловіковбивства покликати до покаєння.

На першому місці представимо короткими словами вагу, святість і велич Божого закону, що велить любити ближніх, як себе самих, а тому світлому образі в неба, себто представленні Божої чесноти, любови протиставимо мерзенний злочин чоловіковбивства, що є прямим і найкрайнішим протиставленням того небесного і пресвятого обов'язку людей, яким можуть собі запевнити і дочасне щастя і вічне спасіння в небі.

Передусім, Дорогі Браття, мусимо вам пригадати, що любов ближнього є в християнстві всім. Християнство — це наука любови, а християнська праведність — це життя любови ближнього. Ціла наука І. Христа в тому одному слові: „Любим один одного; любов є від Бога і кожний, хто любить, від Бога родився і знає Бога. Хто не любить, не знає Бога. Бо Бог є любов і хто перебуває в любові, в Бозі перебуває.“ (І. Йо. III. 14). А Христос так полюбив нас, грішників, що життя Своє за нас віддав, — що кормить нас пресвятою Евхаристією, Тайнством Свого Тіла і Крови; так полюбив нас, що бажає нам передати участь в своєму вічному царстві. Любов є найвищою метою закону (І. Тим. 1—5). Любов — то сповнення всіх заповідей (Рим. XIII. 10). Любов є п'ятушкою перед гріхом і прикриває множество гріхів“ (І. Петра IV. 8). Без любови і віра, як без заслуги, мертва. Без любови людина є нічим; коли б навіть „говорила людськими і ангельськими язиками, а любови не мала, була би мов мідь звеняча або кимвал брешучий. І хоч би хто мав дар пророцтва і знав усі тайни і все знання, хоч би мав усю віру, так щоби переносити і гори, а любови не мав би, то він ніщо. І хоч і роздав би увесь маєток, і хоч віддав би і тіло на спасіння, а любови не мав, ніщо йому не pomoже“ (І. Кор. XIII).

А правдива любов обнимає всіх ближніх. Годиться вправді своїх ближніх більше, а дальших, чужих менше любити, але християнською любов'ю треба усіх ближніх обнимати. У Ст. Завіті було сказано: люби твого ближнього, а ненавиди твого ворога. А Христос сказав нам: „Любіть ваших ворогів і моліться за тих, що переслідують вас, щоб ви стали синами вашого Вітця, що на небесах, котрий своєму сонцю велить сходити на добрих і на злих і посилає дощ на праведних і неправедних.“ (Мат. V. 45). Той то пресвятої всеобнимаючої християнської любови ближнього для Бога, найгірше відрікається і в собі її нищить той, хто допускається страшного, мерзенного злочину проти V. заповіді Божої: Не убий! Чоловіковбивник виключає себе з тої Божої суспільності, з тої родини, якою по замірам Божим має бути людство. Таким гріхом проти суспільності людській чоловіковбивник відділяється від суспільності людей і стигає на себе веліку Божу кару у вічності та страшне Боже прокляття вже на цьому світі.

Так, як в книгах Божого Об'явлення, на самому майже вступі Своєї науки, поставив Бог перукотворений пам'ятник грози, перестороги та відстрашуючого прикладу, оповідання про вчинок Каїна і кару прокляття його, — так само в законі суспільного ладу, який є й законом людського щастя та добробуту, поставив Всевишній перукотворений пам'ятник Своєї волі супроти людей, ставляючи той наказ: „не убий"! Т. зв. основою всякого суспільного ладу, після прийняття і пошанування авторитету, має бути непорушена святість людського життя. Сам Всев. Бог стереже тої святості, а кожному, що ту святість порушить, каже: Що ти зробив? Голос крові твого брата кричить до Мене зі землі. Сьогодні ти проклятий еси над землею, що розворила уста пити кров твого брата з твоїх рук. Коли оратимеш землю, вона не дасть тобі плоду; будеш скитальником і вигнанцем на землі"! Цей засуд Божої науки громом прокляття спадає на всіх, що, топтаючи святість Божого закону, проливають неповинну кров і самі себе відчужують від людського суспільства, нехтуючи те, що в тому суспільстві є найбільшою людською святістю, себто людське життя.

П'ятно прокляття, яким назначений чоловіковбивник, є лише зовнішнім знаком того, що через тяжкий гріх спадає на нещасну душу. В темній душі чоловіковбивника здійснюється те, що з такою силою описане в псалмі. Його провинна переростає його голову; як великий тягар, вона тяжча понад його сили. Рана його душі смердить та гниє в його живочому та ходячому ще по світі трупі. Він погордив благословенством Божого закону та воно віддалилося від нього.

Він вибрав прокляття і прокляття впало на нього. Він одягнувся в прокляття, немов у свою одіж; воно просякло, як вода, в його нутро та в кості, як олива. Воно станеться йому одіжжю, в яку зодягнеться і за поле, що назавжди він ним піднерезеться. Бог ставляє над ним нечестивого і сатана стає по правіці його. Як буде суд, він вийде винуватим, а молитва його станеться гріхом. Дні його будуть короткі, хто інший забере його маєток; діти його стануться сиротами, а жінка його вдовою. Діти його мандруватимуть та жебрати і просити у тих, що їх руйнували. Чужі розграбовуватимуть його працю, ніхто не виявить милосердя до нього і не буде ласки для його сиріт.

Такими жахливими словами описують стан прокляття, в яке увійшов чоловіковбивник, Давидові псалми (37, 108), така доля убивника на цьому світі, а у вічності участь з діяволами і ангелами його (Мат. XXV. 41).

ПОЛІТИЧНЕ ВБИВСТВО.

Дивним способом обманюють себе і людей ті, що політичне вбивство не вважають гріхом, наче би політика звільняла чоловіка від обов'язку Божого закону та оправдувала злочин, противний людській природі. Так не є Християнин є обов'язаний заховувати Божий закон не тільки в приватному житті, але й в політичному та суспільному житті. Людина, що проливає неповинну кров свого ворога, політичного противника, є таким самим чоловіковбивником, як людина, що це робить для рабунку, і так само заслугує на кару Божу і на клятву Церкви.

Християнин, і не тільки християнин, а кожна людина обов'язана з людської природи до любови ближнього. І не тільки християн, але й всіх людей буде Всев. Бог І. Христос, справедливий Суддя, судити по всім ділам життя, а передусім по ділам милосердя і любови ближнього, як це описане в прирці про странний суд (Мат. XXV). Чоловіковбивник не тільки, що не мав милосердя для вбогого, терплячого, ув'язненого, але ближньому зробив найтяжчу кривду, яку тільки міг зробити, відбираючи йому життя, і то може в хвили, коли той ближній, на смерть несприготований, стратив через неї всяку надію на вічне життя! Тим

вчинок скривдив він усі діти вбитого, жінку, старих батьків, які без помочи вбитого, засуджені може, на голод і нужду. Та не тільки вбив ближнього, але й свою душу позбавив надприродного життя, Божої благодаті, та ввів її у пропасть, з якої, може, вже й не буде спасіння! Бо прокляттям невинної крові викликав, може, в своїй душі демонів пожадливість, які кажуть йому в тернінях і болях ближнього шукати власної радості.

Вид проклятої крові викликає в людській душі зміслоу пожадливість, злучену з жорстокістю, що шукає заспокоєння в завдаванні своїм жертвам терпіння і смерті. Кровожадність статись може такою пристрасю, нічим пев'язаною, що для неї найбільшою розкішю буде мучити та вбивати людей! Чоловіковбивник, який доходить до такої кровожадности і який зі садистичним уподобанням любить видом тернів, мук і смерті ближнього, стається, очевидно, в високому ступені небезпечним для громади, в якій живе. Злочин стається для нього потрібним щоденним кормом, без якого тернів і мучиться, наче б тернів на якусь педугу жажди і голоду, що їх мусить заспокоювати. Несчасні ці люди, що засуджені на сусідство такого злочинця! В такій громаді будуть пропадати діти, діятися будуть злочини, що їх спричинників годі буде віднайти! І треба буде не знати яких зуспіль дбайливої про добро суспільности влади, щоби вислідити і укарати такого здегенерованого осібяка, в якому вже не лишилося майже нічого з людської природи.

Чоловіковбивство є гріхом задержаним в нашій Епархії. Митроп. Ординаріят, п'єсьмом з дня 27/3 1942 устанавив на чоловіковбивців кару церковної клятви, застережену Ординаріятові. Хоч та клятва не є того роду, аби обов'язувала християн уникати такого християнина, обтяженого тою церковною карою, то одначе душпастирі повинні докладно повчити парід про клятву і її наслідки, — так, щоби весь парід враз із душпастирем працював над покаєнням і поправою тих нещасних людей, що своїми злочинами стягнули на себе клятву. Цілим поведєнням, пераз повторюваними наліпненнями, униканням товариства з ними, рішучим униканням родинних зв'язків з ними, нехай дадуть зрозуміти чоловіковбивцям, що уважають їх як заразу та небезпеку для села. Коли в селі ніхто злочинця не привітає, ніхто його до хати не впустиє, ніхто до нього не промовить, ніяка родина не згодиться на посвоєння з ним, коли навіть і в церкві християни будуть вистерігатися біля нього стояти, коли на дорозі будуть люди омшати стрічі з ним, коли ніхто йому нічого не продає і нічого від нього не купить, тоді може він навернеться і зачне життя покаєння і працю над поправою. Сновідники повинні доложити всіх стараль, щоби каяників довести до „достойних плодів покаєння“. А коли мали би право розрішити від того резервату, то нехай пам'ятають, що покута за чоловіковбивство повинна бути відповідна величині того злочину. Коли ж той злочин був кілька разів повторюваний, а в душі злочинця зачинається будити садистичне уподобання до нього злочину, і коли ті злочини є публично знані, нехай накладають не тільки тяжкі покути, але й покути, злучені з зовнішнім задоситьчиченням християнської опінії народу.

УБИВСТВО ДІТЕЙ.

Особливим способом мерзєнні, жажливі і противні природі є винадки, в яких родичі убивають рідних дітей. А може ще гіршими є воци, коли ті діти ще на світ не прийшли. Уже ця сама обставина, що злочину допускається рідний батько, або мати, що дитина не може боролитися, що будучи неохрещєною, тратить вічне спасіння, — все то обставини, які роблять зінання плоду особливим родом злочину. А коли до того всього звернеться увагу на те, що вбивство дітей падає цілій родині п'ятно Каїна і стягає прокляття на ту першу і найважнішу клітину суспільного життя, тоді оцінюється якелід, з якою енергією, рішучістю і майже, можна сказати, завзятістю мусять душпастирі над тим пра-

цювати, щоб устерегти ті найсвятіші суспільні ідеали, якими є материнство і родина, від тої язви, якою може бути зігнання плоду. При таких поняттях про святі обов'язки матері, про достоїнство матері, про переважне суспільне значення численного і в святості виховуваного потомства — поняттях, що їх мають батьки-вбивці дітей, — до чого дійде суспільність, нарід, держава, в котрій будуть такі матері, такі батьки! Яке виховання дадуть іншим дітям батьки, що змовилися на убивство одної дитини?!

Подібним до убивства дітей, хоч цілком іншого роду гріхом, є поступовання, яким подружки обмежують число потомства. Ті випадки не є, очевидно, гріхами чоловіковбивства, але трудно не уважати їх тяжкою кривдою, зробленою тій дитині, що її не відібрали вправді життя, але до життя не допущено. Проправдиву кривду не можна тут говорити, бо та дитина, що мала на світ прийти, не набула ще ніяких прав людини. Була би ті права набула, а може була би принесла родичам, ба й цілому народові якісь Божі дари, коли би не перешкодило їй в цьому святокрадське і протівне природі поступовання тих, що були покликані стати батьками. Людське життя — неоцінений скарб, передусім для батьків, а відтак для родини і цілого народу. Щоб той скарб посісти, треба зі сторони людей якоїсь праці і жертви. І ті їх праці та жертви, вложені у виховання дітей, є безконечно ціннішими, ніж якінебудь інші праці та жертви. Людська душа, — це ж твор у безконечність важніший і цінніший, ніж усі матеріальні добра чи дари Божі.

Система обмежування числа потомства є системою, що веде звесь нарід у загалу. Нарід, у якого жінки не хотять піддатися тягарам і обов'язкам материнства, в якому мужчини шукають сексуального вдоволення без огляду на обов'язки і тягари родинного життя, без огляду на ціль подружжя, — той нарід за судженням на загалу. І в скоршому чи поволішому темпі буде він зближатися до унадку. Навіть „система двох дітей” примінена більшістю суспільности, позбавляє її більшого числа одиниць, ніж навіть кривава та жорстока війна! Поправді випадок цей не є протівний п'ятій заповіді Божій; тільки принагідно про нього говоримо, щоб пригадувати Духовенству, що тільки енергійна його праця може нарід спасти перед тою загалдою, що нею, може, Бог карає в дітях ті родини, які провинилися, не приймаючи Божих дарів численнішого потомства.

САМОВБИВСТВО.

Поміж випадками чоловіковбивства, що про цих треба окремо говорити, бо відзначаються особною злобою, — є самовбивство.

Чоловік не має права розпоряджати своїм життям. Так, як жовнір не має права покинути назначеного йому становища, а коли самовільно його покидає, вважається дезертиром, так само дезертиром є той чоловік, що покидає усі свої обов'язки разом зі становищем, на яке Боже Провидіння його поставило. З природи речі є чоловік слугою, Божим сотворінням; не є паном свого життя, не є самовільним. У вищому ще ступені є християнин власністю І. Христа, рабом, купленим великою ціною Христової Крови. Що Всев. Бог і І. Христос з людиною не обходиться, як з рабом, то тільки побільшає обов'язок його підчинитися Божій волі. Через Кров Христа-Спасителя прощає Бог грішникові первородний гріх, а відтак і всі гріхи, яких він кається. Бог приймає його за дитину, за свого спадкопрємця, дає йому право бути громадянином неба з Ангелами і Святими, але те безконечне Боже милосердя не звільняє його від обов'язків, наложених на нього самою природою. Ті обов'язки стаються тим важнішими, бо вони освячені Божою благодаттю. Коли християнин допускається самовбивства, ломить не тільки Боже право і обов'язки сотвореного раба, але він переступає й святі обов'язки Божого сина. А крім того допускається злочину убивства, злочину тим

пого Судді. Обставина, що убита людина є тотожна з убивником, або що годиться на убийство і просить убивника відібрати йому життя, не змінє характеру чоловіковбивства. Без сумніву самоббивник є злочинцем! Він допустився злочину, який ділає його вічне засудження майже певною річю. Тому й цілком справедливо, по приписам церковного права, не вільно священникам давати християнського похорону людині, що сама на себе руку паложила. Його тіло не є святими мощами християнина, йому не належить християнського похорону в освяченій землі, з молитвами Церкви і кадилом. Його тіло, як надлина звірини, має бути закопане поза місцем призначення на похорон християн.

У самоббивстві є і інші ціхи, в яких показується самолюбний і низький характер убивника. Він хоче тільки себе рятувати, не уважаючи на свої обов'язки, на жону й діти. Утікає зі страху перед терпінням, болем, чи прикростями життя. Не має відваги прийняти з Божих рук хреста, що йому Бог дає.

Очевидно, не може вважатись самоббивником людина, яка не знає що робить, яка нпр. в горячці і безпам'яті кидається з поверхи на землю. Вона не хоче себе вбивати, але не знає що робить, — є до певної міри божевільна. Навіть є, як кажуть лікарі, недуга, яка полягає якраз на цьому, що людина шукає способів на те, щоби на себе руку паложити. В педузї тій улягає вона якійсь неохітній копечності, яка вникає її в безпам'яті і в довернення страшиного вчинку. Безперечно можуть бути й самоббивники цілком невинними перед Богом, але, без сумніву, добрі проповіді про самоббивство можуть повздержати навіть і таких несвідомих.

Тому повинні душпастирі представляти самоббивство як мерзенний злочин і при нагоді представляти те жахливе положення, що людина стає перед Божим судом сплямлена теплою ще кров'ю. Щасливий самоббивник, який може перед смертю ще покаятися: такого можна, очевидно, і по-християнськи ховати.

Церковний закон, що наказує християнський похорон самоббивникові, є для родини незвичайно прикрий і церковній владі не легко обстоювати стислого виконувалля церковних приписів. Однак це конечно потрібне. Бо досвід учить, що думка про відмову християнського похорону помагає поконувати спокусу самоббивства. Пригадую собі винадок, що молоді рекрути австрійського ще регіменту часто з туги за родиною і хатою, накладали на себе руку. Генерал, чи полковник дуже строго наказував відмовляти похорону таким самоббивникам. А наказ свій підчеркнув іще енергійною промовою до своїх регіментів. І фактом, автентично ствердженим, було те, що від тієї його промови і наказу не повторився вже ні один винадок такої смерті.

АЕн. Собор повинен завізвати Духовенство до дуже рішучих і енергійних проповідей про злочин, про який говоримо, особливим способом в тих часах, де тільки людей тернить на недугу нервів і де життєві обставини такі трудні і прикрі, що пераз життя видається просто неможливим!

УБИВСТВО БРАТА-ГРОМАДЯНИНА.

Коли приходиться ще нам, ридючи, згадувати про випадки чоловіковбивства, сповнені на братах-громадянах тієї самої української національності, то з великим болем серця треба нам піднести і ті ворожечі, ненависті і роздори, що братів ихають до такої домашньої війни. Треба дійсно засліплення, що його спричинює хіба найбільший ворог нашого спасіння, діавол, щоб люди, зрештою розумні та дбайливі про суспільність та добро народу, дійшли до того ступеня партійної ненависті, що риваються аж на пролиття крові. Вже саме те розположення ненависті супроти своїх і близьких є чимсь таким протиним природі, таким жахливим і так дуже свідчить про виродження, про таку дегенерацію й такий унадок національної совісті та патріотичного духа, що не можна про такі

випадки говорити без глибокого душевного болю! Навіть тоді, коли ті ненависті і ворожнечі недоведені ще до крайніх проявів душегубства, є вони всенародним нещастям та шкодять народові більше, ніж найзавзятіші вороги. Не треба Україні інших ворогів, коли самі українці українцям ворогами, що себе взаємно ненавидять і навіть не стидуються вже тої ненависті! Христос сказав: „Кожно царство, розділене проти себе, занустиє і дім на дім впаде. Коли ж і сатана проти себе розділється, як остойтється його царство?“ (Луки XI. 18). Як довго не буде між нами християнської єдності, так довго й найслабший противник буде від нас сильніший! Як довго у національних справах більше пам'ятати будуть українці на власне індивідуальне добро, так довго загальна справа не буде могла успішно розвиватися. Бо тої загальної справи просто не буде, бо не буде її в свідомості і в совісті людей!

Покликуючи Всеч. Духовенство до усильної і енергійної проповіді про любов ближнього і до усильного поборювання всяких злочинів проти V. заповіді, особним покликом звертаюся до побожних християн, до монастирів і законних згромаджень, до брацтв, а може передусім до невинних дітей в школах з загальним проханням про молитву о мир між самими українцями. Молимося про загальний мир для людства, бо те жахливе нещастя, яким для людства є теперішня війна, показує нам кожної днини, якою потребою для людей є мир. А коли молимося про мир для людства, то оскільки більше треба нам молитися про мир серед нашого народу, про мир внутрішній, про заперестання ненависті, роздорів, ворожнечі і, зі сльозами це говорю, кровопролиття. Коли нарід гине з голоду і посухи, треба запосити благальні молитви перед престол Всевисшнього, щоби дав нам конечно потрібний дощ, для здоров'я, життя, для урожаю.

Світ гине з браку любови, гине з людської ненависті! Не переставаймо ж благати Всевисшнього про обильні, теплі дощі Його святої благодаті з неба.

Вкінці звертаюся ще до вас усіх, Дорогих Братів, вірних та усильно взиваю до заховування якнайбільшого спокою. Военні часи приносять нам неодну терпіння і неодну спокосу. Йде лиш про це, щоб з Божою благодаттю тривати при Божому законі і сильно надіятися на Всевисшнього, що Його пресвята ласка оберне на наше добро всі терпіння, які нам зіслав. Досвіди приймаємо з Божих рук; нічого не діється без волі Небесного Отця. Бог, добрий Батько, змилосердиться над нами, простить наші гріхи і дасть діждатися благословенного часу миру.

Не дайтеся також, Дорогі, звести з дороги Божого закону через спокосу до гріха, не слухайте намови людей, які радять всякого роду беззаконня. Є між ними і такі, що намовляють до відступства від віри батьків. Не забувайте, що таке відступство є тяжким гріхом, який дуже тяжко спокотувати. Стійте сильно в вірі, держіться надії, любіть нашого Отця Небесного і нашого дорогого Спасителя, любіть ближніх як божих дітей, для Бога, християнською любов'ю ближніх, а Всевисшний нехай хоронить вас від усякого зла, нехай стереже ваші родини і ваші діти.

Благодать вам і мир від Бога нашого і Господа Ісуса Христа.

Дано у Львові, 21. листопада, в день Введення в храм Пресв. Богородиці.

АНДРЕЙ, Митрополит.